



Wat kan en mag de pastor?

Op de casus 'Een dreigende scheiding' reageert Alie Hoek-van Kooten en ontwaart enkele draden uit de kluwen van grenzen, mogelijkheden en verantwoordelijkheden van de predikant in deze situatie.

Allereerst zou ik willen opmerken dat het voor een predikant die net drie maanden geleden in het ambt is bevestigd, toch wel buitengewoon lastig is om met een dergelijke casus te worden geconfronteerd. Iedereen in de gemeente weet dat je net begonnen bent en dus nog nauwelijks ervaring hebt. De hele gemeente kijkt over je schouders mee hoe je dit zult gaan hanteren. Daarnaast speelt het leeftijdsverschil een rol: jonge predikant tegenover oudere ambtsdragers. Het lijkt me dat je je bij voorbaat al behoorlijk machteloos moet voelen. Bovendien gaat het niet om 'gewone' gemeenteleden, maar om mensen die óf in het ambt staan (ouderling-kerkrentmeester) óf op een andere manier zeer nauw bij het kerkelijk wel en wee betrokken zijn, zoals het kostersechtpaar. Je wilt er immers juist samen met de kerkenraad en koster zijn voor de gemeente en dat gaat in dit geval nu juist niet. Dat is niet niks. Ook heb je als nieuwe dominee

in de gemeente te maken met allerlei sociale structuren en verbanden die op de achtergrond meespelen en die je nog niet kent, laat staan doorziet. Aan de andere kant kan het ook een voordeel zijn dat iedereen weet dat je daar nog niets vanaf weet.

Betrokkenheid en eigen grenzen

Onverwachts wordt deze predikant met het probleem geconfronteerd: 'De koster meldt zich 's avonds aan de voordeur of hij meteen kan praten ...' Zo blijkt maar weer dat je als predikant dag en nacht in dienst staat van je werk. Dit is heel anders dan in het gewone hulpverleningsleven, waarin de cliënt via de telefoon of balie eerst een afspraak moet maken met de hulpverlener en dan op een afgesproken tijdstip op een bepaalde dag en tijd wordt verwacht. Dat zou nooit 's avonds onverwachts zo kunnen, tenzij er een crisissituatie is, maar dan verloopt de interventie via daarvoor bestemde protocollen. De predikant doet er in ►



zo'n geval goed aan toch even zijn verbazing te laten blijken over het ongebruikelijke tijdstip. Al is het maar dat hij even een vragende rimpel in zijn voorhoofd trekt.

Uit de casus blijkt dat de predikant de koster laat praten. Dat is prima. De koster kan zijn verhaal kwijt en de predikant kan zich ondertussen oriënteren op het probleem. De predikant pakt het goed op. Hij laat er geen gras over groeien en heeft de volgende dag al een gesprek met de echtgenote van de koster. Goed dat de predikant meteen actie onderneemt en er niet dagen overheen laat gaan. Daarmee laat hij zien dat hij de situatie serieus neemt. Daarna heeft de predikant een gesprek met hen samen. De kostersvrouw schroomt niet om te vertellen dat er naast verbaal geweld ook af en toe fysiek geweld plaatsvindt. Lastig, zo'n nieuw gegeven, want wat moet je ermee op dat moment? Daarmee zal de predikant ongetwijfeld wat anders tegen zijn koster gaan aankijken of het door de vrouw gemelde nu waar is of niet. Dat maakt het allemaal nog ingewikkelder. Toch vertellen ze ook dat ze met elkaar verder willen. Dit is in elk geval een positief punt.

De dominee gaat vervolgens niet zelf met deze huwelijksproblematiek aan de gang, maar verwijst hen door naar de professionele hulpverlening. De predikant weet dus goed de grenzen van zijn eigen professie. Heel goed gedaan.

Er staat in deze casus niet vermeld of de predikant vrij kort daarna ook nog contact heeft gezocht met de ouderling-kerkrentmeester. Wel blijkt deze uit eigen beweging bij de predikant te zijn geweest en

meerdere gesprekken te hebben gevoerd. Ook wordt aangegeven dat de contacten tussen de kostersvrouw en de ouderling-kerkrentmeester gewoon doorgingen. Op het moment dat de predikant dit te weten komt, kan hij de ouderling-kerkrentmeester er wel op wijzen (en misschien heeft hij dat ook wel gedaan) dat hij in deze situatie onmogelijk zijn ambt van ouderling-kerkrentmeester kan blijven uitoefenen. Een ambtelijke functie brengt immers bepaalde verantwoordelijkheden met zich mee. Hij heeft daarmee ook een voorbeeldfunctie.

Eén lijn

Nu blijkt uit de casus dat beide partijen (zowel de kostersvrouw als de ouderling-kerkrentmeester) het huis zijn uitgegaan om over de situatie 'na te denken'. Op zich is het goed dat beiden zich uit de gemeente terugtrekken en dus even niet zichtbaar zijn, althans dat ze niet doorgaan met hun kerkelijke werkzaamheden.

Uit de casus op zich wordt niet duidelijk dat de predikant de ouderling-kerkrentmeester (met zijn vrouw) ook heeft doorverwezen naar de professionele hulpverlening. Op grond van het feit dat de predikant het kostersechtpaar heeft doorverwezen en dus heeft laten zien zijn grenzen te weten ten aanzien van zijn pastoraat, veronderstel ik dat hij dat waarschijnlijk ook in dit geval geadviseerd zal hebben. De predikant kan immers niet het ene stel wél doorverwijzen en het andere stel níet en daar zelf mee aan de gang gaan. Het is van belang dezelfde adviezen te geven aan beide stellen en daarmee de schijn van een voorkeur bij voorbaat te vermijden.



Ondertussen wordt de situatie nog complexer als blijkt – kennelijk nog voordat de echtscheidingen van de koster/vrouw en die van de ouderling-kerkrentmeester zijn uitgesproken – dat de koster zelf een nieuwe relatie aangaat met een vriendin van zijn vrouw. Waarschijnlijk heeft hij zijn hart bij haar uitgestort en heeft hij zich begrepen gevoeld, sympathie voor haar gekregen en is er zo een relatie uit ontstaan. Het was beter geweest als de koster daarmee gewacht zou hebben tot al het andere achter de rug was. In hoeverre dit er ook toe heeft bijgedragen dat de weg terug meer en meer onmogelijk werd, verhaalt de casus niet. We lezen wel: ‘Een scheiding van de koster en zijn vrouw was onafwendbaar en voltrok zich ook.’ Kennelijk heeft de nieuwe relatie van de koster de weg terug mede voorgoed onmogelijk gemaakt. Dit maakt het probleem nog ingewikkelder, ook voor de kerkelijke gemeente.

Al met al zijn er vijf mensen direct betrokken bij deze casus. Er is een echte kluwensituatie ontstaan. Daarom ook is vroegtijdige doorverwijzing en vooral het kennen van je professionele grenzen erg belangrijk. Anders word je zelf onderdeel van het probleem, sta je er niet meer boven en dreig je erin te verdrinken, zeker als dan ook nog eens allerlei gemeenteleden met hun verhalen zich ermee gaan bemoeien in de trant van: ‘Hij had al eens eerder een vriendin’ of ‘Hij had ze altijd al achter de ellebogen’. Je dreigt dan in een draaikolk terecht te komen. Wel is het belangrijk dat de pastor, wanneer deze doorverwijst, tegelijkertijd laat blijken zich betrokken te voelen bij de gehele situatie.

Eigen visie en emoties

Inmiddels zit de predikant met de vraag in hoeverre hij zijn visie op echtscheiding directiever naar voren had moeten brengen. Voelt hij zich hier achteraf nu toch wat schuldig over? Denkt de predikant misschien dat hij daarmee een echtscheiding zou hebben kunnen voorkomen? Dat laatste zal zeer zelden het geval zijn. Bovendien kennen de desbetreffende gemeenteleden hoogstwaarschijnlijk allang de visie van de predikant op echtscheiding. Ook loop je dan het risico dat het contact met de predikant verbroken gaat worden. De predikant heeft in ieder geval zijn visie naar voren gebracht, namelijk dat een echtscheiding tot het uiterste voorkomen moet worden. Dat is een vriendelijke benoeming van het feit dat je een echtscheiding eigenlijk helemaal niet ziet zitten. Als hij er helemaal niets over gezegd zou hebben, zou dat hypocriet geweest zijn. Ik denk dat de predikant dit zo goed gedaan heeft.

Uiteindelijk vinden er dus twee echtscheidingen plaats van vier trouw meelevende gemeenteleden. Daarnaast komen er twee nieuwe relaties tot stand: die van de ouderling-kerkrentmeester met de koster/vrouw en die van de koster met de vriendin van zijn ex.

Toen het eerste ‘nieuwe’ huwelijk zich aankondigde, namelijk dat van de koster, ‘knapte’ er iets in de dominee. Hij was verdrietig en boos. Het is te begrijpen dat de predikant hier erg teleurgesteld over is. Het zou niet van goed herderschap getuigen als het hem emotioneel niets zou doen. De predikant voelt zich ook in zijn bijbelse visie hierop enigszins verraden, om het maar eens zo te zeggen. Je





dacht ergens samen – als (kern)gemeente en predikant – voor te staan en nu blijkt dat niet (meer) het geval te zijn. Het is logisch en te begrijpen dat dit veel met jezelf en ook met de gemeente doet.

Hoe moet hij zijn eigen theologische visie in deze kwestie hanteren? Hij mag uiteraard zijn eigen visie trouw blijven en tegelijkertijd zal hij bewogen moeten zijn met de mensen die het aangaat. In alle liefde kan hij zeggen dat hertrouwen onder deze omstandigheden voor hemzelf vanuit zijn bijbelse visie een brug te ver is. Deze visie heeft hij waarschijnlijk in de gemeente al eerder naar voren gebracht en is zo in overeenstemming met de signatuur waarop hij beroepen is.

Aandacht voor de gemeente

Dit alles zal dus ook een grote impact hebben op de gemeente. De pastor zal de verwardheid en het ongeloof in de gemeente moeten zien op te vangen en in goede banen leiden. De gemeente is immers in verwarring. De gemeenteleden verwachten nabijheid van de pastor. De predikant zal dat kunnen doen door er op een goede manier in de kerkbode over te schrijven en het in de dienst te benoemen. Hij kan dit dan samen met de gemeente bij God neerleggen in het gebed. Aan de ene kant dus leiding geven en aan de andere kant met de gemeente de machteloosheid en het verdriet bij God neerleggen. Niet proberen antwoorden te geven op allerlei vragen, want dat gaat niet. Wel naast de gemeenteleden staan.

Niet alleen de gemeente zelf heeft er mee te maken, maar ook de onkerkelijken en

randkerkelijken in het dorp of de stad zullen er over horen. Dat zorgt voor een negatieve uitstraling van de kerk. Ook zij zullen er van een afstand op letten hoe de predikant dit allemaal begeleidt. Als dat goed gebeurt, zal er ook iets goeds van kunnen uitgaan.

Als een tijd(je) later dit allemaal achter de rug is en het stof is neergedaald, is het goed om in de gemeente verbindende activiteiten te organiseren, bijvoorbeeld een gemeentemiddag.

Deze casus laat verder zien hoe belangrijk het is voor een pas beginnende, vaak nog jonge predikant om een oudere en meer ervaren mentor te hebben, zodat zij dit samen stap voor stap kunnen doorspreken en hij zich zo geruggesteund weet.

En tot slot moet de predikant zich niet laten ontmoedigen door wat er is gebeurd. Als je je dit persoonlijk te veel gaat aantrekken, ligt een burn-out op de loer. Het is mooi om als predikant met idealen te beginnen in je gemeente, als je tegelijkertijd maar beseft dat teleurstellingen zich vroeg of laat in de praktijk zullen voordoen. ◁

*Alie (drs. A.B.F.) Hoek-van Kooten is arts en werkzaam in de geestelijke gezondheidszorg.
abfhoekvankooten@gmail.com*